



Kállay Kotász Zoltán
(1969, Piliscsaba) író,
újságíró, szerkesztő,
Piliscsabán él

Kállay Kotász Zoltán

Az út

– Mi újság a fronton? – cövekelt elé Janurik.

Gúny áradt a szavaiból, Boldog érezte ezt, de mint kutya a vizet, lerázta magáról.

– Elfogyott a piros paprika, hadapród úr – felelte fel se pillantva a kondérból.

A fűszer elfogyott, de Janurik arcára odalobbant a vörösség, hunyorgott néhány pillanatig, ám aztán szó nélkül odébbállt. Hosszan sorakoztak mögötte a levesre várók.

„Meddig még?”, kérdezte magától Boldog. Aztán válaszolt is az önmegnyugtató sietségével: majd megunják. Mert persze a hadapród a hangadó, de akad három-négy másik önjelölt igazságbajnok is... Ó, az igazság...! Háborúban?! Előbukik itt majd más furcsaság, egyenlőtlenség, holnap már a metszőbb, frissebb szúrja a szemet, és megszokják Boldog Mihályt a méteres merőkanalával a gulyáságyúnál.

Három nappal korábban éppen így toppant elé – aki akar valamit, mindig túl közel nyomakszik a másikhoz? – Komor őrmester, mondván, igaz-e, hogy civilben szakács?

– Csárdában dolgoztam... Régebben – válaszolt Boldog.

– Szakács! – nyerített az őrmester, és beosztotta Mihályt hátulra, a vonalak mögé két kilométerre, a konyhára. A főzés mellett trénszékkel neki kellett minden délben a leghátsó fedezék bejáratáig eljuttatnia a levest és a kását, és kiporciózni.

Ez lett a baj. Újra és újra találkozott a társaival, akikkel korábban, nem is olyan régen még együtt hasalt az éjjel hideg, nappal fellangyosodó fekete sárban, együtt hallgatta a golyók ritmustalan füttyögését és cserdítéseit a sisakja felett, ez így ment a negyedik napig, éppen emel-

ték le csörlővel a kondért a kocsiról, bablevest hús nélkül, mert bár egy sérült lovat öt nappal korábban agyonlőtték a századuknál, Boldog már csak a fejével és lábaival találkozott, Kékessy főhadnagy úr elüzletelte az olaszokkal a nemesebb részeket, állítólag csokoládét, kávé, tejet és csomó egyéb alapvető cikket szerzett a tiszturaknak, három napig kapargatták a konyhán a lábszárcsontokról és a fejről a cafrangokat, de mára már nem maradt vakarnivaló. „Most ezen lesz a felzúdulás”, aggodalmaskodott Boldog, tekerte a csörlőt, és ebben a pillanatban örült ordítás, üvöltés tömte tele a fülét, mint amikor a tengeren hullám taréjlik magasra, majd alázúdulva eláraszt-elfojt mindent, felemelte a tekintetét, rohant mindenki, „áttörték a bolsik!”

Futott a többiekkel kondért hátrahagyva, merőkanalat elhajítva a szomszéd dombig, de már ott is oroszok sorakoztak, nekik szegezett géppisztolyokkal.

Felemelt kézzel a domb aljába lökdösték, végigmotozták mind a negyven-ötvenüket, fegyvert, löszert, kézigránátot elszedtek, akinél ilyesmit találtak, puskatussal hasba vágták.

Jó fél óra múlva lovasok érkeztek, vágottszeműek, vállukon puska, hónuk alatt pika. A bakancsukon piros hímzés futott körbe, nyakuknál prémes gallér, fejükön prémes sapka, feszítettek a nyeregben, mintha vurstliban mutogatnák magukat.

„Tatárok”, jegyezte meg az egyik magyar, majd a mellette álló továbbfűzte: „már megint tatárjárás”. Nevettek, jólesett a feszültséget oldani, aztán valaki: „nem tatárok, baskírok”, mire megint más: „az is lehet, hogy finnugorok”, „fenét, a finnek szőkék, ezek nem azok”, „hon-

nan tudod, a kucsmájuk alá látsz?”, „besenyők”, de a vágottszeműek főmuftija megalékelte a diszkurálást, és rájuk förmedt:

– Imejte tishinu!

Az egyik félig tót baka rögtön fordított, „aszondja: kussoljunk!”

Megint motozás következett, ezúttal csak egyvalaki hóna alól kotortak ki gyilkot, de nem csapták hasba, ez megnyugtatóan hatott, sorba rendezték a társaságot, és elindították.

Boldog arra ocsúdott, hogy Komor őrmester lépdel mellette, már amennyire a vonzóladását lépdelésnek lehet nevezni, comblovést kapott, a széttépett ingével úgy-ahogy elfojtotta a vérzést, fájdalmasan sziszegett, és közben lihegett is, mert jókora zsák tornyosult a hátán. Össze tudott pakolni? Abban a nagy kraválban...?! Mihály körbenézett, a foglyok felénél cókók, „csak én vagyok mafla, hogy semmim sincs?”, de nem álmélkodhatott, mert Komor közelebb hajolt.

– Cimborám, Mihályom... Kérlek... Vedd át a zsákom!

Boldog szó nélkül odalódította a vállára.

„Cimborám, Mihályom”, „cimborám, támaszom”, hajtogatta ettől kezdve az őrmester, kapaszzkodott Boldog karjába, közben bicegett, és a súlyát egyre jobban odaterhelte, „cimborám, támaszom”, bal vállon a zsák, jobb vállon Komor, „mi lenne, ha a saját pakkomat is vinném?”, képtelenség, az őrmesteré dupla nehéz, vág a húsba, csontig, „cimborám, Mihályom”, csim-paszzkodik, egyre jobban elhagyja magát.

– Mégiscsak tatárjárás ez... csak ők lovon, mi gyalog – dünnyögte valaki. Senki nem nevetett.

Csepergett az eső, közben kisütött a nap, és tapicskoltak előre az összefolyó tócsák fényös-vényén. „Cimborám, támaszom...” Mezőn át, erdőn át, fák között, cserjék között kanyarogtak, hogy aztán ismét nyílt mezőn bukkanjanak ki. Mihály felpillantott... Végtelen sorban egyenruhás, imbolygó alakok... „Ennyi fogoly... És észre se vettem?”, de ez csak úgy átsuhant a fején.

„Cimborám, Mihályom...” Aki lemaradt, ki-tántorult a sorból, a tatárok visszabökdösték a pikákkal. „Cimborám, támaszom...”

Vágott a húsba a zsák szíja, mégis a jobb oldal bizonyult cudarabbnak, az őrmester lépésről lépésre nehezedő teherként húzta lefelé a sáros, majd – hány kilométer után? – poros földre, így meneteltek kora délutántól napestig, már vak-sötétben botorkáltak, amikor a lovasok állj-t parancsoltak. A szabad ég alatt, fűben fekve éjszakáztak, majdnem újhold volt, pengevékony sarló rajzolódott csak az égre.

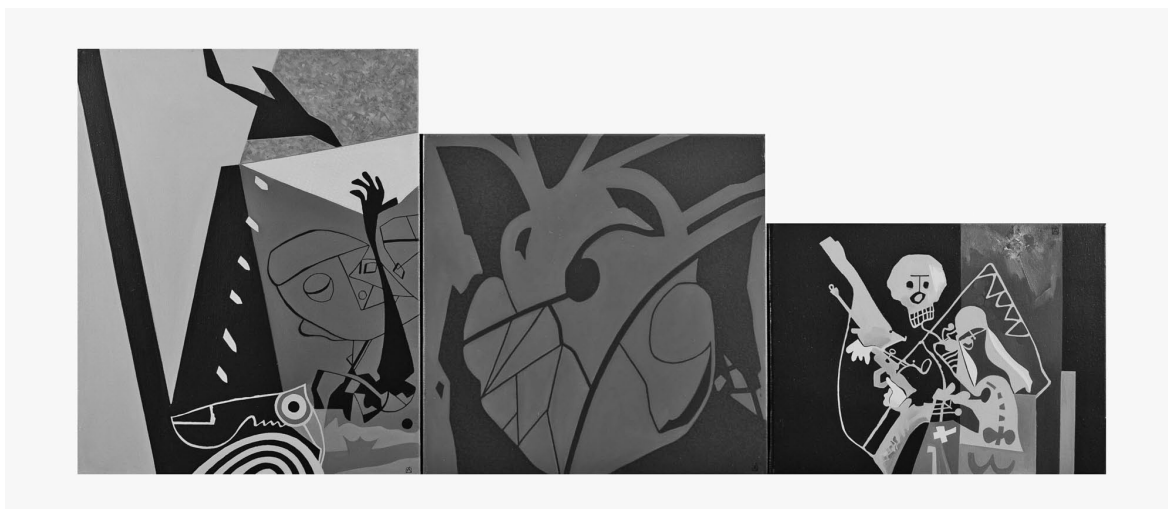
Még pirkadt, szürkén egybegomolygott minden, táj, ember, fogoly, fogvatartó, de a lovasok már kurjongattak, és piszkálták fel a földről az embereket. Keservesen igyekeztek ülésbefekvésbe belemerevedett, átfagyott tagjaikat mozgásba hozni; Boldog talpra kászálódott, és tápászkodott benne a remény is, talán ma más-sal, ezúttal más lesz a „cimborá”... Nem, ott komorlott az őrmester, és már kapcsolódott is, ahogy pályaudvaron csatolják a vagon a moz-donyhoz, kezével a vállára.

„Cimborám, Mihályom...”

Teljesen kivilágosodott, amikor másfél óra múlva megálltak. Motozás következett, ötlet-szerű; most látszott, hogy legalább két-három-ezer foglyot gyűjtöttek össze, a vágottszemű-ek egy része leugrott a lováról, és találomra odamentek emberekhez, tapogattak, zsebekbe túrtak. Komor hátizsákját is leparancsolták Mihályról, felnyitották, kiforgatták, takaró, fe-hérnemű, borotválkozó-készlet, imakönyv re-pült a csalitosba, aztán csokoládéra és pálinkás-üvegre akadt a horgászó kéz, a tatár horkantott, az üres zsákot elhajította.

„Ezért cipeltem fél napon át?”

Negyed óra múlva indultak, Boldog közben a fűbe huppant, hamar meg is bánta, mert most gémberegettebben evickélt. Ekkor az őrmester jelent meg, pakkosan – az oldal-zsebek gondosan visszaszűjázva, legombolva –, és a hátizsák ugyanúgy dudorodott, mint ko-rábban.



Casus belli II.

– Mihályom... – kezdte, de amikor a másik arcába nézett, elakadt.

Csikorgott Boldog foga, ahogy vállára vetette a zsákot, Komor ezt nem hallotta, vagy nem akarta hallani, viszont egészen közel hajolt, és úgy suttozta: „Pénz van az aljában! Belevarrtam!”

Mintha e vallomás bénábbá tenné a testét, vagy csak merészebbé a lelkét, most már teljes súlyát Mihályra terhelte, vitette magát, csüngött rajta.

Egész nap meneteltek.

Este egy tanya szélén, magtár mellett táboroztak le, és mint a kesztyűbábok, amelyekből kivonják az ujjakat, összehuantak. Pár perc múlva a hosszú marhaitatóba vizet húztak a kísérőik, Boldog négykézláb mászott oda, de látta, hogy néhányan felpattannak, és teljes erőből futnak... Másfél napja nem ittak. A kellemes meglepetések sora ezzel nem ért véget, a tatárok kosarakból kenyeret osztottak, vas-taghéjú, dohos, talán penészes kenyeret, de mégis... „Hleb.” Boldog mellett az egyik századbeli társa, Szaladják Ignác, köpcös, szemüveges fiú, reszketeg kézzel kiejtette az ujjai közül az adagot, a vágottszemű felröhögött, és a bakancsa sarkával, mint egy ítélkező isten, „nem jár annak, aki meg se tudja fogni”, sárba tiporta a serclit, és jól meg is forgatta a lábát felette.

– Pocsétába ment – dűnnyögte Boldog.

Szaladják tíz körömmel kikaparta, és szájába tömködté az ázott ételtörmeléket.

Akik befértek, a magtárban, a többiek az oldalában dőltek le, tüzet megint csak a tatárok gyújtottak, a foglyok távol a lángoktól, hidegben éjszakáztak.

Reggel nem mindenki bírt felkelni. Fáradtságtól, átfagyástól, betegségtől gyengült emberek tucatjai heverték szerteszét, a tatárok rugdosták, bökdösték őket, aki semmilyen nőgatásra nem állt talpra, agyonszúrták.

„Cimborám, támaszom...”

Így is meg lehet halni, gondolta Mihály. Földre bukva... Kivégezve. Épp Szaladjákot döfködtek tőle néhány méterre, fájdalmasan odaszegeződött a tekintete, aztán meggyőzte magát, ezt nem kell végignéznie, kényszeredetten fel emelte a pillantását, és lám, az égen hófehér bárányfelhőket terelgetett a szél.

„És én...? Mikor?” Közben elindultak. „Holnap, holnapután?”

„Cimborám, támaszom...” Kolonc. Jobbról, balról. „Nem, már három lépést se...” Hagyta, hogy a hátizsák leszánkázzon a válláról, latyakba puffanjon. Az őrmester nem vette észre.

„Holnap?” Mintha csak a fejből lopnák ki a gondolatot, hogy apró változtatással prok-

lamálják, a közvetlenül előtte menetelő nyöszörögni kezdett, „jajnembirommár... jajkrisztusom... jézusmáriaszentjózsef...!” Minden léptéhez hozzálihegte a kétségbeesését, és jó három perc – három óra? három nap? – múlva egy dülöngélő, hórihorgas bajtárs meglepően éles hangon odacsattant:

– Viselkedjen már, drága jó uram! Nem csak maga fog itt meghalni!

„Nem csak én fogok itt meghalni”, kapta el a gondolatot Boldog, és ráfonódva vitetni kezdte magát. Egész álló nap ismételte a félmondatot, szítta belőle a – ki tudja, honnan eredő? – erőt, és csodák csodája, estére egy mező szélén álló pajtaig vitték a lábai, ahol pár perc múlva már szalmán feküdt. Kaptak vizet, csajkába sárga masszát; nem mindenki bírta felállni, hogy az ételosztó helyig menjen, no meg a későn kászálódóknak már nem jutott, Mihálynak még éppen, de a pajtában elfoglalták a helyét, mire visszatért.

Következő nap megint csak reggeltől estig meneteltek, rövid szünetekkel. Délután sínek mentén haladtak, ekkor végighullámozott a karavánon a hír mint biztos, kíséreltetől eredő értesülés, hogy este bevagonírozzák őket, és vonattal jutnak el az Urálon túli fogolytáborig.

Aznap este egy külszíni fejtésnél álltak meg, törmelékes, kemény talajra ültek, de a meredek mészkőfalnak neki lehetett dőlni, és szélárnyékot adott.

A tatárok tüzeket csiholtak, odagyűltek, némelyek guggolva, mások törökülésben, a vállukra színes takarót kanyarítottak, görbe, villogó késekkel húsokat szeleteltek, a letűzött pikák végén szórme lobogott, amikor motorkerékpár fékezett – időutazó a jövőből vissza a középkorba? –, s egy hibátlanra vasalt egyenruhás szovjet tiszt, talán őrnagy szállt ki az oldalkocsiból. Letelepedett, hosszas értekezésbe merült a főmuftival, kulacsból iddógáltak, aztán énekeltek, fájdalmasan szép, lassú lejtésű nótát, a végén azonban nevettek. A főmufti most felállt, egy nagyobb mészkőtömbre szökkent, és kihirdette

érthető, bár kissé palócos kiejtéssel, hogy dalversenyt rendeznek, és a nyertesnek, mivel ünnep van, az őrnagy elvtárs menlevelet ad... Levelet, amivel hazatérhet! Az előtte sorra kerülők nagyon szépen énekeltek, Mihály azonban a nótáját, amelyet még az öregapjától tanult, oly szívhez szólóan adta elő, hogy zokogás rázott mindenkit, az őrnagy az orrát törölgetve rögtön be is rekesztette a versenyt, és egy méretes árkusra lúdtollal rávezette, miközben fennhangon is kihirdette: „A hatalmas Sztálin császár jóindulatú döntése alapján Boldog Mihály honvédbakát ezennel...”

Az „ezennel” kurjantás volt, és arra vonatkozott, hogy talpra kell állni. A fűszálak hegyén harmat remegett, Mihály az elsírt könnyeket vélte felismerni bennük, de aztán végtelen keserűséggel tudomásul vette, hogy csak álmodott.

Amikor Komor megfogta a vállát, Boldog egész testén perzselő fájdalom és émelygős, letaglózó rosszullét ömlött végig. Le kellett hunynia a szemét, és erősen magára parancsolnia, „nem ájulok el!, NEM!”, így talpon maradt.

„Cim... cim...”, cincogta az őrmester. Kolonc. Mit akar ez a kolonc?

– Nem viszlek tovább – jelentette ki.

Komor zavaros, fókuszát vesztett tekintete Boldog arca felé csúszkált... Megkapaszzkodott a vonásaiban, keresett valamit... Fényt, mécslángot... tükröződést a szemében?

– Mihály arkangyal... – suttogta átszellemlőn.

Mihály szédülten nézett vissza. Hirtelen egy gyerekkori emléke rémlett fel, öt évesen az édesanyja cirkuszba vitte, az első sorban kaptak helyet, a porondmester két műsorszám között egyszer csak eléjük lépett, és éppen órá szegezve a tekintetét, szónoklatba kezdett. Halandzsávva. Boldog érezte, hogy világos és értelmes beszédet hall, a szöveget hozzá intézik, és rettenetesen felzaklatta, hogy mégsem érti. Nem érti...

Az őrmester bocsánatkérően lesunyta, majd ismét felemelte a fejét, a szeme azonban csukva

maradt, összeszorította a szemhéját, és a homloka ezernyi ráncba redőződött, kirajzolva az irdatlan erőfeszítést, ahogy az elméjében kutakodik.

– Már... jobban vagyok... gyógyul a lábam... tudok menni... csak kicsi segítség kell... nagyon kicsi... – ezzel felnyílt a szeme, és az elhangzott szavak őszinteségét tükröző tisztaság áradt belőle.

Az első tíz lépés után Komor ugyanolyan ernyedten terhelte Boldogra magát, mint korábban.

Dimbes-dombos, végtelenbe hullámzó vidék terült eléjük. Ha reggel valaki elmondja, milyen út vár rájuk, képtelenségnek tartja – de mégse bizonyult annak, hiszen mentek, lépdeltek, haladtak.

„Ez az egyetlen valóság”, lüktetett Mihályban. Ez a menetelés az érvényes és végérvényes. Bár ismét síneket láttak – a talpfák között magasan lengett a gaz –, és egyesek újból hajtogatni kezdték, hogy rövidesen vonatra pakolják őket, kényelmes vagonokba, Boldog leintette magában – szólásra nem futotta az erejéből, feleslegesnek is tartotta – a találgatókat, mint értetleneket, akik arca elé hiába emelik a kötőlákba mély árkokkal vésett törvényszövegeket, csak keszekusza jeleket látnak, amelyeket képzeletük rajzokká rendez... A régi világból eredő képzelgések... Elhull, ködbe vész az eddigi élet, Mihály huszonnyolc éve, mely most egyetlen nappá töpörödött, villanásnyi bevezetőjévé a mostani valóságnak.

Magasan járt már a nap, amikor az előtte menetelő föllépett, majd, mint túl magas küszöbről, leszédült valamiről, és csak amikor ő is átevickélt az akadályon, jutott el a tudatáig, hogy élő emberre tapodott, nyomta mélyebbre a sárba, nyöszörgő emberre, és ekkor a fülei – nem tömődtek még tele földdel, ólommal, alvadt vérrel? – utána hozták a hangot, szaggatott szótagokat, amelyek a folyamatosan megtiport tüdőből szakadoztak:

– ...gít... ség... se... gít...

A napsugarak lejjebb húzódtak, már tarkóra szurkáltak, aztán zuhogni kezdett az eső.

– Juliskám...! Mit beszélsz a szomszédoknak?! – buggyant ki hosszú idő után a szó Komorból. Mi ez? Menetelés közben elaludt, és álmában beszél? Vagy ez az álom: lázálom? – A gödröt nehogy kifecsegd!

Az eső elállt, aztán megint eleredt, Boldog bal vállán a seb, a hátizsák hátrahagyott emléke iszonytatóan égett, jobb lába a bakancsban labdává dagadt, és valószínűleg szintén vérezhetett, de hát ahhoz meg kéne állni, hogy felpolcolhassa, hogy lappadjon, és utána a bakancsot lehúzhassa, akkor kiderülne, vérzik-e, ilyesmi Boldognak utoljára egy napja jutott eszébe, de nem húzta le, mert ki tudja, vissza bírja-e rángatni. Komor a gödör miatt aggódott, az eső elállt, aztán eleredt, és vonultak tovább.

Az elméjében keresve ellensúlyt, amely a kínokról elvonja a figyelmét, és azt se engedi, hogy a vágy – minden erőfeszítést feladni, testet el ejteni, lefeküdni, elterülni az anyaföldön, átadni magát a sorsnak – szétterpeszkedjen benne, Boldog egy hatalmas gödröt képzelt maga elé, és a látványt – lehetőleg minél élesebben! –, ahogy a mélyéről minden egyes léptével hajsza nyit feljebb hág.

Az eső talán elállt, talán eleredt, bár inkább az előbbi, mert Mihály orrára egy szűnyog telepedett. Észre se vette volna, ha a szűnyog – fiatal, éhes suhanc, még az első vérccsapolás előtt – oda nem csíp. Boldogot a kellemetlenség, ez a cseppecske az elszenvédnivalók tengerében meglepte, és ösztönösen odalegyintett. A mozdulattól a karja kissé megemelkedett, az elmerevedett tagokkal rácsimpaszkodó őrmester fogást veszített... Lecsúszott, földre bukott, először négykézlábra, de a mögöttük haladók rögtön fölborították, és elhasalt.

– Jaj... Ne hagyj itt... Juliskám... – motyogta, mert kiáltani nem bírt.

Boldog Mihály azonban ezt nem hallotta. Minden megfeszített erejével a gödörből igyekezett kifelé.